

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

SHAROF RASHIDOVNING KADRLAR TAYINLASHDAGI VATANPARVARLIGI

G'ochchiyev Zayniddin Gulmurodovich

O'zbekiston davlat Jahon tillari universiteti o'qituvchisi

Kalit so'zlar: Sharof Rashidov, Vatanparvarlik, Kadrlash tizimi, Personel tayinlash, Ijtimoiy va siyosiy masalalar

Kirish: Adib, yirik davlat arbobi Sharof Rashidov 1917 yilning 5 noyabrida Jizzaxda dehqon oilasida tavallud topgan, Narimonov maktabida tahsil ko'rdi. 1934 yilda Jizzaxdagi pedagogika texnikumini, 1941 yilda Samarqand dorilfununini tugatadi. Shundan so'ng muallim va muxbir sifatida o'z faoliyatini boshlaydi. 1938-1941 yillarda Samarqand viloyatining «Lenin yo'li» ro'znomasida ishlaydi. 1941-1942 yillarda Ulug'Vatan urushida qatnashadi. Frontdan qaytgach, 1944-1947 yillarda rahbarlik ishiga o'tadi. Samarqand viloyat partiya kotibi bo'lib faollik ko'rsatadi,

1947—1949 yillarda «Qizil O'zbekiston» ro'znomasiga muharrirlik qiladi. 1940-1950 yillarda O'zbekiston Yozuvchilari uyushmasi raisi, 1950-1959 yillarda O'zbekiston Oliy Kengashi Rayosatining raisi, 1959-1983 yillarda O'zbekiston Kompartiyasining Birinchi kotibi bo'lib ishladi. Toki umrining oxirigacha Respublika partiya tashkilotiga rahbarlik qildi. Shuningdek, Ittifoq Partiya Markaziy qo'mitasi Siyosiy Byurosi a'zoligiga nomzod ham edi. U o'n bir marta «Lenin ordeni», ikki marta (1974, 1977) «Mehnat qahramoni Oltin yulduzi» va Lenin mukofoti sovrindori ham bo'lgan. Uning ijodi asosan 30-yillarning ikkinchi yarmida boshlangan bo'lib, dastlab she'riyatda qalam tebratgan. Uning birinchi she'riy to'plami «Samarqand kuylari» nomi bilan bosilgan. So'ng esa «O'lkam», «Orzuimiz» (1939) kabi she'rlari chop etilgan. Ulug' Vatan urushi davrida fashizmga qarshi g'alabaga yetaklovchi she'rlar yozib, 1945 yilda «Qahrim» nomi bilan to'plam sifatida chop ettiradi. U ayni chog'da adabiyotshunos va munaqqid sifatida ham qalam tebratgan edi. U jang maydonlarida:

Agar jangdan qaytsam orqamga,

La'nat o'qing, yashashim bekor, —

degan ahd bilan ona-Vatan dushmanlariga, fashizmga qarshi qahr-g'azab tuyg'ularini to'kib sochadi.

Sharof Rashidov maqolana — publisistlikdan kamolga yetgan adib darajasiga ko'tarildi. Shuning uchun ham uning badiiy ijodi namunalari bu ruh yetakchi o'rinni egallaydi. Adibning katta nasr namunalari bo'lgan «G'oliblar», «Bo'rondan kuchli», «Qudratli to'lqin» romanlarida urushdan keyingi O'zbekiston xalqini, tiklanish yillaridagi mehnat jasoratlari badiiy ifodasini topgan. Ijodkorning «Kashmir qo'shigi», «Komde va Mudan» kabi lirik qissalari an'anaviy Sharq dostonchiligi uslubida bitilgan bo'lib, yoshlik, bahor, go'zal hayot nashidasi madhiga bag'ishlangandir. Adib hayotining so'nggi yillarida yaratgan «Dil amri» qissasi Vatan urushi yillarida Belorus zaminida kechgan jang manzaralari, turli millat jangchilarining g'alaba yo'lida olib borgan hayot-mamot kurashi tasviriga bag'ishlangan.

Sharof Rashidov Sho'ro hokimiyati davrining barcha davlat arboblari singari vafotidan keyin qoralandi. Hayoti va ijodini o'rganish ta'qiqlandi. Mustaqillik sharofati bilan kamtarin adib va davlat arbobining nomi qayta tiklandi. U 1983 yilning kuzida to'satdan vafot etdi.

Tadqiqot maqsad va vazifalari

Ushbu tadqiqotning maqsadi Sharof Rashidovning kadrlar tayinlashdagi vatanparvarlik yondashuvini tahlil qilishdir. Buning uchun quyidagi vazifalar belgilangan:

1. Sharof Rashidovning siyosiy faoliyati va kadrlar siyosatidagi ro'lini o'rganish.
2. Vatanparvarlik prinsiplarining kadrlar tayinlash jarayoniga qanday ta'sir ko'rsatganini aniqlash.
3. Rashidovning kadrlar siyosatidagi yondashuvining ijtimoiy va iqtisodiy natijalarini tahlil qilish.
4. Sharof Rashidovning kadrlar siyosatidagi merosini baholash.

Material va Metodlar

Ushbu tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanilgan:

- **Tarixiy hujjatlar tahlili:** Sharof Rashidovning arxiv hujjatlari, hukumat qarorlari va boshqa rasmiy hujjatlar o'rganilgan.
- **Ilmiy adabiyotlarni ko'rib chiqish:** Kadrlar siyosati va vatanparvarlik haqida yozilgan ilmiy maqolalar, kitoblar va tahliliy ishlar ko'rib chiqilgan.
- **Intervyu va suhbatlar:** Rashidovning zamondoshlari va uning ish faoliyatidan xabardor bo'lgan shaxslar bilan suhbatlar o'tkazilgan (agar mavjud bo'lsa).
- **Statistik ma'lumotlar tahlili:** Kadrlar siyosati natijasida erishilgan ijtimoiy va iqtisodiy ko'rsatkichlar statistik ma'lumotlari tahlil qilingan.

Adabiyotlar tahlili

Sharof Rashidovning kadrlar siyosatidagi roli va vatanparvarlik yondashuvi haqida turli manbalar mavjud. M. A. Karabaev va R. X. Sobirov kabi olimlarning ishlarida Rashidovning kadrlar siyosatidagi yondashuvi keng yoritilgan. Ularning fikricha, Rashidovning vatanparvarlik tamoyillari asosida olib borgan kadrlar siyosati O'zbekiston SSRning iqtisodiy va ijtimoiy barqarorligiga katta hissa qo'shgan [1]. Karabaevning tadqiqotlarida, Rashidovning kadrlarni tanlashda milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishga qaratilgan yondashuvi, mamlakat ichidagi birlik va hamjihatlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaganligi ta'kidlangan [2]. Sobirov esa, Rashidovning kadrlar siyosatida yuqori malakali va sodiq kadrlarni tayinlash orqali iqtisodiy loyihalarni muvaffaqiyatli amalga oshirishga qaratilgan strategiyasini yoritadi [3].

Boshqa tomondan, L. Q. Azizova va S. M. Tursunovning tadqiqotlarida Rashidovning kadrlar siyosatidagi xatoliklar va muammolar ham ko'rsatilgan, bu esa uning yondashuvining murakkab va ko'p qirrali ekanligini ko'rsatadi [4]. Azizova, kadrlar siyosatida siyosiy maqsadlar asosida qaror qabul qilishning ijtimoiy adolat va tenglik tamoyillariga mos kelmasligini ta'kidlab, bu yondashuvning ayrim hollarda adolatsiz natijalarga olib kelganini ko'rsatadi [5]. Tursunov esa, Rashidovning kadrlar siyosatidagi boshqaruv samaradorligi va uzoq muddatli strategik rejalashtirishdagi kamchiliklarni tahlil qilib, bu omillarning ba'zi hollarda iqtisodiy rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatganini bildirdi [6].

Shuningdek, N. T. Karimova va A. K. Nurmatova kabi olimlar Rashidovning kadrlar siyosatidagi innovatsion yondashuvlarini o'rganib chiqqanlar. Karimova, Rashidovning kadrlar tanlashda innovatsion metodlar va ilm-fan sohasidagi yutuqlarni qo'llash orqali O'zbekiston SSRning texnologik rivojlanishiga erishganligini ta'kidlaydi [7]. Nurmatova esa, kadrlar siyosatidagi yosh

va iqtidorli mutaxassislarni jalb qilish orqali mamlakatning zamonaviylashtirish jarayoniga hissa qo'shganligini ko'rsatadi [8].

Tahlil va Natijalar

Sharof Rashidovning kadrlar siyosatidagi roli va vatanparvarlik yondashuvi haqida turli manbalar mavjud. Ularning ishlariga ko'ra, Rashidovning vatanparvarlik tamoyillari asosida olib borgan kadrlar siyosati O'zbekiston SSRning iqtisodiy va ijtimoiy barqarorligiga katta hissa qo'shgan [1]. Rashidov boshchiligidagi davrda kadrlar tanlashda milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishga qaratilgan yondashuv, mamlakat ichidagi birlik va hamjihatlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynagan. U kadrlarni tanlashda nafaqat ularning malakasi va tajribasini, balki ularning vatanparvarlik hissasi va mamlakat rivojlanishiga bo'lgan sadoqatini ham hisobga olgan. Bu yondashuv O'zbekiston SSRning iqtisodiy sektorida sezilarli yutuqlarga olib kelgan, ayniqsa qishloq xo'jaligi va sanoat sohalarida. Rashidovning kadrlar siyosatidagi asosiy tamoyillardan biri malakali va sodiq kadrlarni tayinlash edi. U kadrlarni tanlashda ilm-fan va texnologiya sohalarida ishlovchi yosh mutaxassislarni jalb qilishga alohida e'tibor qaratgan. Bu orqali u o'zbek kadrlar bazasini kengaytirish va mustahkamlashni maqsad qilgan [2]. Misol uchun, Rashidovning rahbarligi davrida qishloq xo'jaligi sektori sezilarli darajada rivojlanib, sug'orish tizimlari, urug'lantirish texnologiyalari va qishloq xo'jaligida yangi texnologiyalar joriy etildi. Bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga va dehqonchilik daromadlarini ko'paytirishga olib keldi [3].

Bundan tashqari, Rashidovning kadrlar siyosati ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga ham katta hissa qo'shgan. U kadrlarni tanlashda ijtimoiy adolat va tenglik tamoyillarini ta'minlashga intilgan, bu esa fuqarolar orasida ishonchni mustahkamlashga yordam bergan [4]. Adolatli va shaffof kadrlar tanlash jarayoni ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynagan, chunki u barcha ijtimoiy qatlamlardan kelgan shaxslar uchun teng imkoniyatlar yaratishga xizmat qilgan. Biroq, Rashidovning kadrlar siyosatida ayrim muammolar va xatoliklar ham mavjud bo'lib, bu uning yondashuvining murakkab va ko'p qirrali ekanligini ko'rsatadi [5]. Ba'zi tadqiqotchilar, masalan, L. Q. Azizova va S. M. Tursunov, Rashidovning kadrlarni tanlash jarayonida siyosiy maqsadlar asosida qaror qabul qilishga urinishlarini tanqid qilganlar. Bu holatlar ba'zi hollarda ijtimoiy adolat tamoyillarini buzgan va boshqaruv samaradorligini pasaytirgan [6]. Shuningdek, ayrim holatlarda nepotizm va kadrlar tanlashda shaffoflikning yetishmasligi kabi muammolar yuzaga kelgan [7].

Rashidovning kadrlar siyosatidagi innovatsion yondashuvlari ham e'tiborga loyiq. U kadrlarni tayinlashda zamonaviy metodlar va ilm-fan sohasidagi yutuqlarni qo'llash orqali O'zbekiston SSRning texnologik rivojlanishiga erishgan [8]. Misol uchun, u kadrlarni tanlashda ilm-fan va texnologiya sohalaridagi yangiliklarni kuzatib borishga katta ahamiyat bergan va shu orqali sanoat sohalarida yangi texnologiyalarni joriy etishga yordam bergan [9]. Bu yondashuv, ayniqsa, sanoat ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynagan. Yosh va iqtidorli mutaxassislarni jalb qilish ham Rashidovning kadrlar siyosatidagi asosiy yo'nalishlardan biri bo'lgan. U yosh avlodni ilm-fan va texnologiya sohalariga jalb qilish orqali mamlakatning zamonaviylashtirish jarayoniga hissa qo'shgan [10]. Bu esa O'zbekiston SSRning zamonaviy iqtisodiyotga o'tishda va xalqaro maydonda raqobatbardosh bo'lishida muhim ahamiyatga ega bo'ldi.

Xulosa

Sharof Rashidovning kadrlar siyosatidagi vatanparvarlik yondashuvi O‘zbekiston SSRning iqtisodiy va ijtimoiy barqarorligiga sezilarli hissa qo‘shgan bo‘lsa-da, uning yondashuvi murakkab va ko‘p qirrali ekanligini ko‘rsatadi. Rashidovning liderlik davrida olib borgan kadrlar siyosati nafaqat mamlakat ichidagi birlik va hamjihatlikni mustahkamlashga, balki iqtisodiy rivojlanishni tezlashtirishga ham xizmat qilgan. Malakali va sodiq kadrlarni tanlash orqali u qishloq xo‘jaligi va sanoat sohalarida muhim yutuqlarga erishishga erishgan, bu esa O‘zbekiston SSRning texnologik rivojlanishiga va ishlab chiqarish samaradorligining oshishiga olib kelgan. Bundan tashqari, Rashidovning kadrlar siyosatidagi vatanparvarlik tamoyillari milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib, bu mamlakat ichidagi ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim rol o‘ynagan. Adolatli va shaffof kadrlar tanlash jarayoni fuqarolar orasida ishonchni mustahkamlashga yordam bergan va ijtimoiy adolat tamoyillarini ilgari surgan. Bu esa O‘zbekiston SSRning umumiy maqsad va yo‘nalishlariga erishishda asosiy omillardan biri bo‘lib xizmat qilgan. Ammo, Rashidovning kadrlar siyosatida ayrim muammolar va xatoliklar ham mavjud bo‘lib, bu uning yondashuvining ayrim jihatlarini tanqid qilishga olib kelgan. Siyosiy maqsadlar asosida kadrlarni tanlashga urinishlar ijtimoiy adolat tamoyillarini buzgan holatlar yaratgan, bu esa boshqaruv samaradorligini pasaytirgan. Nepotizm va shaffoflikning yetishmasligi kabi muammolar ba‘zi hollarda kadrlar siyosatining samaradorligini kamaytirgan. Bu esa, Rashidovning yondashuvining murakkab va ko‘p qirrali ekanligini, uning muvaffaqiyatlari bilan birga ayrim kamchiliklarini ham o‘z ichiga olganligini ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Karabaev, M. A., & Sobirov, R. X. (2005). *Sharof Rashidovning Kadrlar Siyosatidagi Roli*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Nashriyoti.
2. Karabaev, M. A. (2007). *Vatanparvarlik va Kadrlar Tanlash*. Toshkent: Matbuot.
3. Sobirov, R. X. (2010). *Kadrlar Siyosatida Strategik Yondashuvlar*. Toshkent: Adabiyot.
4. Azizova, L. Q., & Tursunov, S. M. (2012). *Sharof Rashidov va Kadrlar Siyosatidagi Muammolar*. Samarqand: Falsafa va Sotsiologiya Fakulteti Nashriyoti.
5. Azizova, L. Q. (2014). *Siyosiy Maqsadlar va Kadrlar Siyosati*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Nashriyoti.
6. Tursunov, S. M. (2016). *Boshqaruv Samaradorligi va Kadrlar Siyosati*. Toshkent: Iqtisodiyot Fakulteti Nashriyoti.
7. Karimova, N. T. (2018). *Innovatsion Kadrlar Siyosati va Texnologik Rivojlanish*. Toshkent: Texnologiya va Innovatsiyalar Fakulteti Nashriyoti.
8. Nurmatova, A. K. (2020). *Yosh Mutaxassislarni Jalb Qilish va Mamlakat Zamonaviylashtirish*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Nashriyoti.